

PAUPERTAS.

Vide verb. VOTUM, art. 2, n. 43 ad 116.

PAX.

SUMMARIUM.

1. Pax est vinculum charitatis et spiritualis virtus. — 2. Pacem cum alio facere nullus est compellendus, sed sufficit pro foro conscientiae intus injuriam remittere. — 3. Pacis osculum viris ecclesiasticis in choro sedentibus, non cum instrumento, sed osculo oris dandum est. — 4. Pacis osculum nulli etiam praesidenti, vel regio consiliario dandum

(1. Pax est vinculum charitatis, et spiritualis virtus, qua salvamur, et in bono pacis consistit universorum salus. Leo X, const. 20, incip. *Pastor*.

(2. Pacem cum alio facere nullus est compellendus, sufficit enim pro foro conscientiae intus injuriam remittere. Sac. congr. Episcop. et Regular., in *Cajetana*, 15 Novemb. 1588; apud Sellium, in *Selectis canon.*, cap. 17, num. 24; et Barbosam, in *Summa Apostolicar. decision.*, verb. *Pax*, num. 2. Signis tamen externis animus remittentis ostendi debet, prout notavit Rom. Theol., in *Edit. Rom.*, 1768. Ego quidem retuli Decretum sac. cong. Episc. ad litteram prout jacet, *loc. cit.*, caeterum probe sciens cuique esse compertum, quod veniam legitime petenti, tenetur quilibet non tantum interius injuriam remittere, sed etiam externa remissionis signa ei ostendere. Videantur ad rem quae tradidi sub. verb. *Virtus*, a num. 34 ad 39.

(3. Pacis osculum viris ecclesiasticis in choro sedentibus, non cum instrumento, sed cum osculo oris dandum est. Sac. cong. Rit., in *Messanen.*, 8 Julii 1620: apud Sel-

est ante episcopum. — 5. Pax et thus debet dari Domino loci juxta formam libri caeremonialis. — 6. Pax non debet dari domino loci et aliis laicis, nisi post datam pacem omnibus de choro, et tunc debetur non a beneficiato, sed ab aliquo ministro cotta induto, non cum osculo, sed cum instrumento. — 7. Pax mulieribus non datur. Et aliquando an danda sit, remittitur arbitrio episcopi.

lium, *loc. cit.*, num. 25; et Barbos., *loc. cit.*, num. 3.

(4. Pacis osculum nulli, etiam praesidenti vel regio consiliario dandum est ante episcopum. Sac. cong. Rit., in *Granaten.*, 9 Maii 1606; apud Sellium, *loc. cit.*, num. 26, et Barb., *loc. cit.*, num. 4.

(5. Pax et thus debet dari domino loci, juxta formam libri caeremonialis. Sac. congreg. Rit., in *Strongolen.*, 4 Martii 1606; apud Sellium, *loc. cit.*, num. 29, et Barbosam, *loc. cit.*, num. 6.

(6. Pax non debet dari domino loci et aliis laicis, nisi post datam pacem omnibus de choro, et tunc debetur non a beneficiato, sed ab aliquo ministro cotta induto, non cum osculo, sed cum instrumento. S. Cong. Rit., in *Pacen.*, 21 Martii 1609, et in *Calagurit.*, 5 Jul. 1614; apud Sell., *loc. cit.*, num. 20 et Barbos., *loc. cit.*, num. 7.

(7. Pax mulieribus non datur. Sac. cong. Rit., in *Lucerin.*, 3 Junii 1617, et aliquando an danda sit? remittitur arbitrio episcopi. Eadem sac. congreg. Rit., in *Pacen.*, 28 Januarii 1612; apud Sellium, *loc. cit.*, num. 11; et Barbos., *loc. cit.*, n. 8.

PAX RELIGIOSA.

Brevis expositio conventionum circa materias relig. cum protest. initarum.

(1. Anno 1517, Martinus Lutherus monasticæ vitæ et religionis catholicæ desceptor, nova contra avitam fidem dogmata spargere cepit, quem proin non solum Leo X, Summus Pontifex, sed etiam imperator Carolus V, per edictum Wormatiense anno 1521, die 8 Maii datum, « tanquam membrum ab Ecclesia Dei separatum, perniciosi schismatis auctorem, pertinacemque hæreticum damnavit. » Cui edicto cum imperator, et status imperii in sequentibus comitiis sæpius inhærent, sectatores Lutheri, contra intentatas pœnas protestando, *Protestantium* nomen adepti sunt. Doctrinam eorum Philippus Melancthon formula quadam complexus est, quæ a loco ubi, anno 1530, exhibita fuit, *Augustana confessio* dicitur, ab imperatore in publicis comitiis rejecta.

(2. Salutem hucusque novatores quærebant in mora, appellando identidem ad concilium generale, vel nationale; demum fortius præsidium in armis quærendum rati, fœdus Schmalcaldicum in finibus Thuringiæ inierunt. Carolus autem imperator multum

remisit a primo suo zelo, quod testatur transactio Norimbergensis anno 1532, ejusque confirmatio in comitiis Ratisbonensibus. Sed ferociores inde expertus confessionis augustanæ asseclas, aperto bello ab iis petitus. Duces præcipui erant Joannes Fridericus elector Saxoniae, et Philippus landgravius Hassiæ; prior in pugna Mihlbergensi captus est; alter se ipsum spontanea deditioe captivum stitit anno 1547.

(3. Mitius, quam rei opportunitas expe-tere nonnullis videbatur, victoria usus est Carolus. Unde sequenti anno 1548, in comitiis Augustanis processum est famosum illud *Interim*, seu Decretum per viginti sex articulos declarans quid in causa religionis interim tenendum sit, donec controversiæ per concilium generale finirentur, quod jam Tridenti anno 1545, initium sumpserat, sed anno 1547 Bononiam translatum, et demum per aliquot annos suspensum. Postquam vero illius reassumptio a Julio III, Pontifice, indicta fuerat, status imperii rursus controversiarum fidei decisionem concilio submittebam statuerunt.

(4. Sed mox novas turbas inopinato excitavit Mauritius Saxoniae elector, ipso electoratu, aliisque plurimis beneficiis ab imperatore ornatus. Unde Ferdinandus, Romanorum rex nomine fratris sui Caroli imperatoris, aliis bellis distenti, intervenientibus quibusdam principibus imperii, cum Mauritio, et Fœderatis *Transactionem Passavii* iniiit 2 Augusti 1552. Ubi quantum ad rem nostram spectat, conventum fuit, ut intra semestre celebrarentur comitia, in quibus de via componendi dissidia religionis per concilium generale, aut nationale, etc., deliberaretur: interim confessioni Augustanæ addictis nulla in imperio molestia, violentia, aut contemptus propter religionem inferretur, sicut vicissim nec illis, qui veteri religioni adhærent.

(5. Transactio ista demum anno 1555, confirmata fuit Augustæ Vindelicorum in publicis comitiis, *Pace religionis*, ut vulgo vocatur, 25 Septembris ibidem conclusa. Ea ejus capita ex Francisci Ignatii Wedekin dissertatione historica juridica, Fuldæ edita 1738, et a P. Schmidt in tomum X, sui *Thesauri juris ecclesiastici* illata p. 425.

I. Nullus status imperii propter Augustanam confessionem invadatur, lædatur, opprimatur, neque invitatus ab illa, ejusque fide, ritibus, ordinationibus, quas instituerunt protestantes, vel instituturi sunt, in suis principatibus ac dominiis repellatur, gravetur aut contemnatur.

II. Vicissim status Augustanæ confessionis contra catholicos nihil attentent.

III. Controversa religio aliter, quam Christianis, amicis, ac pacificis viis et mediis non componatur.

IV. Qui alterutri harum religionum addicti non sunt, hac pace non comprehendantur.

V. Si archiepiscopus, episcopus, prælatus, aliisque quispian ordinis ecclesiastici a catholica religione recesserit, ecclesias, ac beneficia cum fructibus absque mora quidem, sed sine detrimento honoris sui relinquat.

VI. Bona ecclesiastica, ante transactionem Passaviensem occupata, quæ ad immediatos imperii non pertinent, neque intra, neque extra judicium repetantur.

VII. Ecclesiastica jurisdictio adversus Augustanam confessionem, ejusque ministros, ritus, ordinationes, quas instituerunt, aut instituent, quiescere, atque suspensa esse, et manere debet.

VIII. Catholicis redditus, census, pensiones salvæ maneant, salvis juribus sæcularibus ejus status, in cujus territorio isthæc sita sunt; ecclesiarum quoque ministeriis, parochiis, scholis, eleemosynis, hospitalibus, ex iis bonis provideatur, non attentato religionis discrimine.

IX. Si super his præstationibus lites oriantur, per arbitros componantur.

X. Nullus status alium, ejusque subditos ad suam religionem compellat, nec eos arte aliqua ad se attrahat, aut contra magistra-

tum suum in tutelam suscipiat, aut ullatenus defendat.

XI. Si aliqui religionis ergo ex statuum, seu catholicorum, seu protestantium provinciis alio migrare velint, emigratio, bonorumque distractio consueto emigrantium tributo, et si mancipia fuerint, lytro persoluto, absque impedimento, et honoris, obligationumque præjudicio concedatur.

XII. Si compositio religionis in concilio generali, aut nationali, aut tractatione imperiali comitiorum non sequatur, nihilominus pax ista secundum omnes supra dictos articulos vigorem obtineat, usque ad finalem religionis compositionem, atque ita modo jam dicto, et alias undequaque constans, absoluta, sive inconditionata, et perpetua pax constituta, et decreta sit, ac maneat.

XIII. Et hac pace libera quoque nobilitas Cæsari immediate subjecta comprehendatur.

XIV. In civitatibus imperii utraque religio, ubi aliquandiu viguit, etiam in posterum ita maneat; et neutra pars alterius religionem et ritus abroget, vel ad eam deserendam alios compellat, sed utraque pacifice et quiete cohabitabit.

XV. Constitutiones imperii, vel aliæ ordinationes contrariæ nihil huic paci derogent, neque declaratio in contrarium dari, impetrari, acceptari possit, data vero, impetrata, acceptata nullius sit roboris, sive in judicio, sive extra.

XVI. Hos articulos cæsar, rex, eorumque successores inviolate observabunt, nec contra, seu ex potestatis plenitudine, seu ex alio prætextu agent, neque suo nomine agi permittent; idem præstabunt principes, prælati, comites et civitates imperii, eorumque successores, et hæredes sub obligatione cæsareæ, regiæ et principalis dignitatis, fidei et fidelitatis in verbo veritatis, omni dolo secluso.

XVII. Ex utraque parte nec Cæsar, nec ullus status alterum quocumque modo per se, vel per alios gravet, opprimat, lædat. Si quis adversus hanc pacem alteri vim, aut molestiam intulerit, cæsar, aliique status, id faciendi non solum consilium, auxilium, patrocinium nullum præstabunt, sed contra alteram partem, auxilio et patrocinio juvabunt.

XVIII. Cameræ imperialis præses, et assessores secundum hanc pacem, non attentata religione, partibus jus dicant, neque contra hæc processum, aut mandatum decernant, vel alio modo, agant.

(6. In istis pacis articulis nullum confessionis Augustanæ dogma approbatur, aut discutitur; sed solummodo intenditur tranquillitas publica, *tractatu de religione in aliud opportunum tempus dilato*. Eventus autem docuit, occasione hujus pacis, errores latius esse sparsos, quietem imperii magis turbatam. Nam cum in conventionem ista nihil statueretur de modo, quo status imperii in causa religionis erga subditos se

gerere debeant; hinc principes protestantes, et qui æquali cum principibus jurisdictione in imperio gaudent, ex jure reformandi, quod sibi competere credebant, opprimebant subditos suos Catholicos, occupabant ecclesias, monasteria, eiectiones presbyteris, et religiosis; imo integros archiepiscopatus, episcopatus, ac immediatas abbatias ad se trahebant: et quidem sine ullo juris remedio; cum protestantes circa has causas nec in camera imperiali jus experiri, nec majoribus comitiorum votis stare vellent.

(7. Spes etiam componendi dissidia reli-

PAX WESTPHALICA.

Summaria expositio tract. Westphalici.

(1. Post pacem religiosam, de qua nuper, adeo compositæ res in Germania non fuere, ut bellum eruperit. Diviso enim in factiones imperio, Lutherani in *Unionem* Halaë Suevorum, Catholici in *Ligam* Herbipoli coeunt anno 1610. Accedunt tumultus Bohemici, electo in regem Frederico V, palatino contra Ferdinandum Austriacum: cumulum addidit fœdus protestantium cum Suecis, Gallis, Batavis, Anglis, etc. Res catholicorum eo perducta fuit, ut fere solus imperator, et elector Bavarie vires aliquas possent opponere, contra tot hostes vix suffecturas. Ex catholicis principibus aliqui inducis, successione, singularibus pactis, aut medio statu, sive neutralitate rebus suis melius consultum credebant, alii hostilibus armis fracti, attriti, et pæne subacti erant: aliis imminens Suecorum exercitus ultima quæque, si se moverent, minabatur. Hispani Gallico bello impediabantur: Italia principes a Cæsare de periculo Catholicæ religionis admoniti negabant auxilia ob motus Turcarum adversus Rempubliam Venetam.

(2. Igitur post tricennale bellum varia fortuna gestum, vastatis provinciis, exhaustis ærariis, exercitibus clade, lue, omnique malorum genere diminutis, demum anno 1648, pax concluditur in Westphalia a Ferdinando III, imperatore, et fœderatis, Osnabrugæ quidem cum Suecis, et conjunctis; Monasterii autem cum Gallis. Duplex igitur habemus pacis Westphalicæ instrumentum, scilicet Cæsareo-Suecicum et Cæsareo-Gallicum. Nostra solummodo interest, ut ea referamus, quæ juris canonici forum attingunt, et potissimum in articulo quinto instrumenti Cæsareo-Suecici continentur, omissis tamen iis, quæ jura religionis in privatis quibusdam civitatibus concernunt.

(3. Osnabrugæ igitur conventum, et transcriptum est:

I. Transactio Passaviensis, et pax religionis Augustanæ inviolabiliter observetur: præsens transactio pro perpetua dictæ pacis declaratione habeatur, donec per Dei gratiam de religione ipsa conventum fuerit; nec contra eam nulla jura, protestationes, transactiones, sententiæ, privilegia, aut aliæ quæcunque exceptiones unquam allegentur, audiantur, aut admittantur; si quid

gionis omnino præcisa videbatur, dum protestantes generali concilio, ad quod antea sæpius provocarant, jam Tridenti congregato, se submittere renuebant. Agendum erat de causa religionis mediis amicalibus, pacificis; sed quibus? Rejecto, nisi ad præscriptum protestantium celebraretur, concilio generali, aliquando præplacuit via colloquii; mox ea inutilis ad intentum finem agnita. Certe concordia in dissidiis religionis identidem in aliud tempus rejecta fuit.

dubii incidat, de eo in conventibus imperii non nisi amabili ratione transigatur, non attenda votorum pluralitate.

II. Inter utriusque religionis status sit exacta æqualitas, ita ut quod uni parti justum est, alteri quoque sit justum. Præter Catholicos, et Augustanæ confessioni adhaerentes, comprehendantur etiam reformati, seu Calviniani, ita ut, præter istas tres religiones, nulla alia in imperio recipiatur vel toleretur.

III. Prohibetur omnis violentia, aut via facti, pace profana ad materiam religionis extensa: nemo ob religionem suam despiciatur habeatur, nec a mercatorum, opificum, etc., communione, multo minus publicis cœmeteriis, honore sepulturæ arceatur.

IV. Terminus a quo restitutionis in ecclesiasticis, sit dies prima Januarii anni 1624, fiatque reductio ad statum dicti anni et diei in omnibus, quoad prælaturas et beneficia immediata et mediata, jura, redditus, etc., item quoad numerum canonicorum, et exercitium religionis in ecclesiis mistis.

V. *Reservatum ecclesiasticum*, de quo in *Pace religionis*, extenditur etiam ad acatholicos, qui prælaturas ecclesiasticas obtinent. Jura eligendi, et postulandi illibata retineantur, ut tantum nihil contineant Augustanæ confessioni adversum: spondeantque electi, se prælaturas nequaquam hæreditario jure possessuros.

VI. Imperator per primarias preces præsentet ejusdem religionis consortem cum defuncto: investiat postulatōs protestantes post præstita juramenta: nulla executio decernatur pro exactione Annatarum, etc.

VII. Statibus immediatis cum jure territorii competit jus reformandi exercitium religionis; subditi tamen retineant exercitium an. 1624, quacunque anni parte habitum. Qui dicto anno modernæ suæ religionis exercitium non habuerint, his conceditur jus emigrandi; si nec sua sponte emigrare voluerint, nec a territorii Domino jussi fuerint, patienter tolerantur conscientia libera domi devotioni suæ privatim vacare.

VIII. Jus diocesanum et tota jurisdictione ecclesiastica cum omnibus suis speciebus contra Augustanæ confessionis status, eo-

rumque subditos suspensa esto, et intra terminos territorii cujusque se contineat.

IX. Inter ecclesias, quæ non ex possessione anni decretorii, sed ex aliis rationibus nominatim protestantibus traditæ sunt, præcipuæ sunt hæc. 1. Coronæ Suecicæ præter alia decernitur archiepiscopatus Bremensis, et episcopatus Verdensis. 2. Electori Brandeburgico archiepiscopatus Magdeburgicus, episcopatus Caminensis, Halberstadtensis, et Mindanus. 3. Megapolitano duci episcopatus Snerinensis, et Razenburgensis. 4. Domui Brunswicensi Alternativa cum Catholicis in episcopatu Osnabrugensi præter abbatiam Walckenried, et Groningen. 5. Domui Hasso-Casselanae abbatia Hirschfeldensis. 6. Domui Wirtembergicæ restituuntur variæ ecclesie collegiatæ, abbatia, præposituræ et monasteria.

(4. Hoc pacis instrumentum dictos, pluresque articulos continens, in proximis comitiis receptum, confirmatumque est tanquam lex fundamentalis imperii, et perpetua regula ac norma judicandi inviolabiliter observanda. Nec destiterunt protestantes, donec, quantum in suæ religionis favorem erat, rigorosa executio fuerit secuta. Quasdam tamen provincias non omnibus pacis Westphalicæ constitutionibus subjacere experientia docuit.

(5. Quanto autem animi dolore tantam rei catholicæ stragem senserit Innocentius X,

PECCATUM.

SUMMARIUM.

1. Peccatum generalissime sumptum potest esse vel naturæ, vel artis, vel moris. — 2. Peccatum sic generalissime sumptum definitur, quod sit *transgressio legis*. — 3. In hoc sensu etiam natura dicitur peccare in suis effectibus, quando producit monstra, aliaque naturaliter defectuosa et imperfecta, et appellatur *peccatum nature*. — 4. Item in hoc sensu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in operibus suis, illa non faciendo juxta regulas artis, et vocatur *peccatum artis*. — 5. In proposito autem non est sermo de peccato nature vel artis, sed solum de peccato moris, quod proprie dicitur culpa, in quantum est transgressio legis per carentiam rectitudinis debite inesse actibus moralibus. — 6. Peccatum moris interdum sumitur pro causa, vel effectu peccati interdum sumitur pro materia, circa quam versatur peccatum. Interdum sumitur pro hostia in expiationem peccati; hic autem nos agimus de peccato moris, sive morali stricte et rigore sumpto. — 7. Peccatum moris, sive morale stricte et rigore sumptum varie definitur a Patribus et Doctoribus, sed in re omnes conveniunt et adducuntur præcipuæ definitiones. — 8. Explicatur per singulas particulas illa tradita a divo Augustino, cum qua omnes alie in re conveniunt. — 9. Peccatum, ut sic, varie dividitur. Primo enim dividitur in peccatum originale et peccatum personale, et quid sit utrumque? ac breviter de justitia originali, vulneribusque peccati originalis. — 10. Secundo peccatum personale subdividitur in actuale et habituale; et quid sit utrumque? — 11. Tertio peccatum personale actuale dividitur in peccatum commissionis et omissionis; et quid sit utrumque? — 12. Quarto peccatum personale dividitur in peccatum carnale, et spirituale, et quid sit utrumque? — 13. Quinto peccatum personale dividitur in mortale et veniale; et quid sit utrumque?

Romanus Pontifex, abunde constat ex ejusdem Bulla *Zelo Domus Dei*, data 20 Novembris 1648, in qua omnia transactionis Westphalicæ capita, quæ in præjudicium religionis et ecclesiarum vergunt, damnat, reprobant, irritat, cassat, annullat, viribusque et effectu evacuat, et contra illa, deque eorum nullitate coram Deo protestatur. His vestigiis insistent Innocentii successores, uti videre est in Brevibus Clementis XI, quibus damnat, reprobant et annullat, tum recessum capituli Hiidensiensis anno 1711, cum principe acatholico initum; tum postulationem Ernesti Augusti Brunswicensis ducis in episcopum Osnabrugensem anno 1716, juxta instrumentum pacis celebratum.

(6. Non obstantibus his Pontificum constitutionibus, ut videre est apud P. Zech. in suis *Præcognitis juris canonici*, § 400, controversatur inter doctores Germaniæ, an hæc pacta fuerint a statibus catholicis licite inita, eosdemque obligent? Utut est, celeberris liber Bar. de Ickstadt dissertationem vulgavit omnino legendam *De justa et efficaci Summi Pontificis protestatione adversus pacem religiosam et Westphalicam*. Hujus dissertationis compendium exhibuit P. Schmidt, t. I, sui *Thesauri juris ecclesiastici*, pag. 313 seqq., quem vide. Historiam hujusce pacis longe accuratissimam, ac perlegantem dedit Gallice Parisiis P. Bougeant.

datur salutare monitum circa veniale. — 14. Sexto aliqui dividunt peccatum personale etiam in philosophicum et theologium; et quid sit utrumque. — 15. At revera non datur peccatum philosophicum re ipsa, et in praxi a theologico separatum. — 16. Et affertur ratio. — 17. Ad contrahendum quodcumque peccatum actuale, sive mortale, sive veniale, tres requiruntur conditiones, quæ assignantur. — 18. Item tria requiruntur potissimum ad peccatum mortale, quorum si unum desit, jam non erit peccatum mortale, sed ad summum veniale; et assignantur, ac ubertim elucidantur, ad num. 23. — 24. Peccatum mortale potest esse triplex. Primo mortale *ex genere suo*; secundo mortale *ex præcepto*; tertio mortale *ex accidenti vel circumstantia*; et quid sit unum quodque? — 25. Peccatum veniale etiam triplex esse potest. Primo veniale *ex genere suo*; secundo veniale *ex imperfectione actus*; tertio veniale *ex parvitate materie*, et quid sit unum quodque? — 26. Peccatum mortale ex genere suo fit veniale per accidens in individuo potissimum quatuor modis, qui assignantur. — 27. Peccatum veniale ex genere suo potest per accidens fieri mortale potissimum sex modis, qui assignantur. — 28. Peccatum formaliter acceptum non consistit in positivo, sed in privativo. — 29. Sic tenent aperte plurimi sancti Patres, qui adducuntur. — 30. Et affertur ratio. — 31. Distinctio specifica moralis peccatorum omissionis desumitur ex actibus debitis, quorum sunt omissiones. — 32. Distinctio specifica moralis peccatorum commissionis desumitur ex diversis specie virtutibus, seu diversis ejusdem virtutis rectitudinibus, quibus privant. — 33. Unde ad distinctionem specificam moralem peccatorum sufficit, ut vel diversis specie virtutibus opponatur, vel opponatur eidem virtuti, secundum diversas specie honestates, et rectitudines. — 34. Distinctio numerica moralis peccatorum desumitur ex distin-